

EUHARISTIJA – ČIN BOŽJEGA NARODA (I)*

VJERA CRKVE KROZ STOLJEĆA

Dr Bonaventura DUDA

U Novom zavjetu Crkva je narod sveti, Bogu posvećeni i – svećenički.¹ Tekstovi nisu brojni, ali jedan izričit dostaje. Čitamo u Prvoj Petrovoj: „Pristupite k njemu... pa se kao živo kamenje ugrađujte u duhovni Dom za sveto svećenstvo, da prinosite žrtve duhovne, ugodne Bogu po Isusu Kristu ... Vi (crkveni plural!) ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk...” (1 Pet 2,4–10).²

Istina, vjerničko je bogoslužje „duhovno”: obuhvaća sav, pojedinačan i zajednički, vjernički život – svet, bogoodnosan, moliteljski, dobrotvoran, apostolski.³ No iako se ti novozavjetni tekstovi o svećeništvu Božjega naroda, Crkve, i o duhovnome bogoslužju nigdje ne spajaju s tipično euharistijskim tekstovima, pogrešno bi bilo odvajati ta dva područja.⁴

---

* Ovo je zapravo prvi dio planiranoga predavanja za skori XXI. teološko-pastoralni tjedan Bogoslovskeg fakulteta u Zagrebu (27. do 30. siječnja 1981). Kako je predavanje poželjno, jedan je dio izostavljen, pa ga ovdje donosimo. Pisac je ostao u genusu zamišljenog predavanja: više naznačuje nego razrađuje pregled stoljetne vjere da je misa čin Božjega naroda. Ošobito se služi temeljitim studijama: CONGAR Y. M. J., *Jalons pour une théologie du laïc, Paris 1953*, ch. IV, *Les laïcs et la fonction sacerdotale de l'Eglise*, str. 159–313. ISTI, L', *„Ecclesia” ou communauté chrétienne – sujet integral de l'action liturgique*, u VATICAN II, *La liturgie après Vatican II*, Paris 1967, str. 241–282. – JUNG-MANN A., *Missarum sollemnia*, I, Torino 1953, II, 2: *Značenje slavlja mise: Misa i Crkva*, str. 152–167 te II, 6: *Oblici sudjelovanja naroda*. Tumačeći poslije (I, 219 pa do kraja i cijeli II) odvijanje misnog obreda, Jungmann na različitim mjestima donosi dragocjene podatke kako se kroz stoljeća shvaćao udio puka u euharistiji. I enciklika Pija XII. *Mediator Dei*, na koju ćemo začas upozoriti, kada govori o sudjelovanju vjernika kod euharistijske žrtve u br. 1 ukratko sročuje taj argument iz liturgijskih spomenika.

1 1 Pet 2,4–10 (=Izl 19,6); usp. Otk 1,6; 5,10; 20,6; 22,3–5. Više o tom CONGAR, *Jalons*, 357–384; ISTI, L', *„Ecclesia” ... sujet integral*, 243–244; LYONNET ST., *La nature du culte dans le N. T.*, u VATICAN II, *La liturgie après Vatican II*, str. 357–384; DUDA B., *Apostolsko djelo kao bogoslužjenje*, BS 33 (1963) 81–91; ISTI, *Kristovo svećeništvo prema poslanici Hebrejima*, BS 41 (1971) 44–53.

2 Petrov nauk ima važno mjesto u LG 10.

3 Usp. Rim 12,1–2; Fil 3,3; 1 Pet 2,5; Heb 13,15. – V. CONGAR, *Jalons*, 176–177.

4 CONGAR, *Jalons*, 176 i 277; ISTI, L', *„Eglise” ... sujet integral*, 243–244.

Uostalom, u otačkoj predaji vrlo će se brzo izvititi povezanost Crkve, svega vjernihoga zbora, s euharistijom.⁵ Prve klice i temelje nalazimo već u 1 Kor 10, 17: „Budući da je jedan kruh, jedno smo tijelo mi mnogi; ta, svi smo dionici jednoga kruha.” Ne možemo ulaziti u razradbu tekstova od sv. Justina⁶ nadalje. Preuzimam samo kratak sažetak tih svjedočanstava po P. Congaru: „Sva kršćanska zajednica, pa u njoj i laici, slave i prinose žrtvu Gospodnju; drugo, no vjernici ipak nisu služitelji euharistijskog slavlja; treće, udio je vjernika prinijeti materiju za svete darove i duhovno se sjediniti s tim euharistijskim prinosom. To pak uključuje sužrtvu udova Kristovih s Kristom, što ima svoj puni smisao samo ako je to u isto vrijeme i žrtva Crkve i žrtva njezine Glave.”⁷ U tom je smislu vrlo poučan tekst sv. Ciprijana koji u dodavanju vode vinu gleda sakramentalan znak da se vjernički narod sjedinjuje s Kristom u njegovoj žrtvi.⁸

Sve to sažimlje klasičan tekst sv. Augustina, doktora Crkve i doktora euharistije, tekst koji je izrastao iz duge predaje. U X. knjizi *De civitate Dei* on izlaze o pravom bogoslužju. Tu, u glavi šestoj, raspravlja *O istinitoj i savršenoj žrtvi*. I budući da je definirao tu žrtvu, piše: „Tako cijeli otkupljeni Grad, to jest skup i društvo svetih, Bogu prikazuje sveopću žrtvu po Velikom svećeniku koji je također samoga sebe za nas prikazao u mucu, da bismo bili Tijelo tako uzvišene Glave u obličju sluge. U tom je obličju on sam žrtvu prinio, u tom je obličju bio prinesen, jer je po njemu posrednik, po njemu svećenik, po njemu žrtva.” To svoje veličanstveno poglavlje Augustin zaključuje, nadovezujući na Rim 12,13 sl.: „To Crkva neprestano slavi u vjernicima dobro poznatom euharistijskom otajstvu, gdje joj se pokazuje da *u onome što prinosi samu sebe prinosi.*” A poslije će, u glavi dvadesetoj, dodati: „A po volji Kristovoj, znakom je te zbilje svagdanja žrtva Crkve: ona, jer je Tijelo Krista-Glave, *učí⁹ po njemu sama sebe prinositi.*”¹⁰

P. Congar ovako popraćuje Augustinov nauk: „Činjenicu da Crkva prinosi euharistiju Augustin povezuje s činjenicom što u euharistiji ona sakramentalno prinosi Krista, pa treba da s njime i samu sebe prinosi... Svećeništvo kršćana po-

5 CONGAR, *Jalons*, 178, 180 sl., 277–279; ISTI, *L'„Eglise”... sujet integral*, 244–245.

6 Kapitalno svjedočanstvo sv. Justina o euharistiji Pracrkve u hrvatskom prijevodu v.: BEN-VIN A., *Molitva vjernika Ecclesiae peregrinantis*, BS 43 (1973) 103. U Justina se već zna što je posao čitača, što je „čin” predstojnika, a što činimo „mi”, to jest „narod” okupljen „u dan sunčev” na „zajednički sastanak”.

7 CONGAR, *Jalons*, 277–278.

8 ONDJE, 279, bilj. 317.

9 Taj Augustinov „*discit – učí*” zašao je u novije tekstove, osobito nakon enciklike Pija XII. *Mediator Dei*. U koncilskim tekstovima u prvi čas katkada djeluje nesklapno, nije jasno zašto baš „uči”; objašnjava se istom kao prešutni Augustinov navod. Usp. SC 48: *Opća uredba Rimskog misala Pavla VI*, br. 62.

10 Augustinov tekst sam preveo u: DUDA B., *Kristovo svećeništvo prema poslanici Hebrejima*, BS 41 (1971) 51. Tekst opširno analizira CONGAR Y. M. J., *Jalons*, 166–169, 182–183, 202–203, 279, 286–287; ISTI, *L'„Eglise”... sujet integral*, 245–246.

vezuje s činjenicom da su svi oni udovi istoga Svećenika, svoje Glave, Krista Isusa.”¹¹

Istu pjesmu pjeva veliki kor otaca. Dosta budi čuti papu Galazija I: „Zar zato što nisi u svetoj službi – rekli bismo: zaređeni svećenik – misliš da nisi u svetom narodu? Zar ne znaš da si i ti ud Velikog svećenika? Zar ne znaš da se sva Crkva zove svećenstvo?”¹²

Nećemo ni zalaziti u srednji vijek koji „u tisuću tekstova”¹³ sjedinjuje vjeru u Crkvu-Tijelo Kristovo i euharistiju-Tijelo Kristovo sakramentalno, a jedno i drugo Tijelo je suodnosno s Tijelom njegovim fizičkim, „natum de Maria Virgine”.¹⁴

2. LITURGIJSKI SPOMENICI

Pogledamo li spomenike liturgije – pred očima nam je poglavito naša, zapadna – P. Congar napominje: „Prinos euharistijske žrtve stvar je cijele Crkve. Premda samo zaređeni svećenici imaju moć odjelotvoriti sakramentalno slavlje, sav se Božji narod – ‘plebs sancta’ tisućljetnog Rimskog kanona – s njima sjedinjuje i sudjeluje u tom slavlju.”¹⁵

3. TRIDENTSKI KONCIL

Ta je misao sve više blijedila zbog opće duhovne dekadanse XIV. i XV. stoljeća i na području vjere i na području teologije, pa dakako i na području življene liturgije.¹⁶ Napose je zakočena zbog protestantizma i njegovih ekstremnih tvrdnji i nijekanja u vezi sa žrtvenošću svete mise i zbiljom redeničkog svećeništva.

Tako je Tridentски koncil stajao pred vrlo složenom i pregolemom zadaćom, i to ne samo u vezi s euharistijom. Nipošto mu nije bila nakana da svojim naučima i definicijama obuhvati sav euharistijski misterij. Zauzeo se poglavito za žrtvenost svete mise i zbilju sakramenta sv. reda. Uza sve to, u temeljnom tridentском tekstu o euharistiji nalazimo vrlo izazit nauk o suodnosu Crkve i euharistije.

I taj je učiteljski stavak o euharistiji u temelju svih daljnjih učiteljskih dokumenata Crkve.¹⁷

---

11 CONGAR, L', „Eglise”... *sujet integral*, 246.

12 PL 59, 112 (CONGAR, L', „Eglise”... *sujet integral*, 246).

13 CONGAR, *Jalons*, 279 („les textes sont légio”).

14 CONGAR, *Jalons*, 279–281; ISTI, L', „Eglise”... *sujet integral*, 246–253. Vrijedi navesti lijepo svjedočanstvo pape Inocenta III. koji u djelu *De sacro altaris mysterio* piše: „Iako samo jedan prinosi tu žrtvu, ipak se izražavam u množini: Offerimus – Prinosimo. To je stoga što svećenik ne žrtvuje samo u svoje ime nego u ime – in persona – sve Crkve” (CONGAR, L', „Eglise”... *sujet integral*, 252).

15 CONGAR, *Jalons*, 282; ISTI, L', „Eglise”... *sujet integral*, 266. Kratak stavak o tom čitamo i u enciklici *Mediator Dei* Pija XII, koju ćemo domala iznijeti.

16 CONGAR, *Jalons*, 281; ISTI, L', „Eglise”... *sujet integral*, 261; JUNGSMANN, *n. dj.*, I, str. 109 sl.

17 Dz-Sch 1738–1759 (=937–956).

„Krist je – uči Tridentinum – htio na Posljednjoj večeri, one noći kad je bio predan, svojoj zaručnici, Crkvi, ostaviti – kako to zahtijeva ljudska narav – vidljivu žrtvu kojom će se uprisutnjivati¹⁸ ona nekrvna žrtva koju će on sam prinijeti na križu te će spomen na nju ostati do svršetka svijeta (1 Kor 11,23 sl.) (...).”

„Stoga se očitovao kao svećenik, zauvijeke postavljen po redu Melkisedekovu (Ps 109,4), pa je pod prilikama kruha i vina prinio (za žrtvu) Bogu Ocu svoje tijelo i krv i Apostolima koje je tada učinio svećenicima Novoga zavjeta pod simbolima tih istih stvarnosti predao se da ga blaguju te je njima i njihovim nasljednicima zapovjedio da ga prinose (za žrtvu) riječima: To činite meni na spomen (Lk 22,19; 1 Kor 11,24) (...).”

„Zaista, (...) pošto je odslavio staru Pashu, ustanovio je novu Pashu: da Crkva po svećenicima, a pod vidljivim znakovima njega samoga žrtvuje na spomen njegova prijelaza iz ovoga svijeta k Ocu (...).”¹⁹

I u ovome zaista ključnome učiteljskom euharistijskom tekstu Kristov je čin na Posljednjoj večeri sav usredotočen s jedne strane na Oca, s druge pak na Crkvu. Crkva je također – dakako uz Krista i s Kristom – u prvom planu i u obnavljanju toga Kristova čina, u njegovu prenošenju u stalno nov, sadašnji trenutak povijesti spasenja. U svemu tome nezaobilazno je i ređeničko svećeništvo. No Tridentinum ne zalazi u razradbu toga svećeništva i Crkve.

Daljnje učiteljski nauk Crkve o euharistiji ne ulazi u sadašnje naše razmatranje. Ipak, treba još napomenuti da Tridentinum u gl. 7 Dekreta o žrtvi svete mise govori „de aqua in calice offerendo vino miscenda”. Smisao toga obreda vidi u tome što se „u Ivanovu Otkrivenju narodi nazivlju vodom (Otk 17,1.15), čime se označuje sjedinjenje vjerničkoga naroda s Kristom-Glavom.”²⁰

U prvo potridentsko doba katolička je teologija bila poglavito zabavljena antiprotestantskim proukama, pa se našoj temi nije posvećivala naročita pažnja. No susljedna velika duhovna gibanja od XVII. stoljeća nadalje oživjet će našu temu. Ona će doći napose do izražaja u liturgijskom pokretu od polovice XIX. stoljeća sve do danas.²¹ S jedne strane sve će se više osjećati pastoralna potreba oživljena sudjelovanja vjernika u euharistiji, što će tražiti dublju vjersku i teološku fundaciju. To će se usredotočiti na tezu o tzv. općem svećeništvu vjernika.

U stvar će u našem stoljeću zahvatiti i papinsko učiteljstvo.²²

---

18 Izvorni *repraesentare* često se prevodi sa *predstavljati* ili *obnavljati*. Mnogi danas vole isticati najizvorniji vid toga glagola *uprisutniti* ili *posadašnjivati*. U nas je na to prvi puta upozorio mons. Alfred Pichler, biskup banjalučki u članku: *Načela o sudjelovanju vjernika u svetoj misi*, u zborniku *Zajednička žrtva*, Makarska 1963, str. 11; ISTI, *Mistagoska propovijed*, u zborniku *Božja riječ zajednici*, Zagreb 1964, 165–172.

19 Dz-Sch 1739–1741 (= 938).

20 Dz-Sch 1748 (= 945).

21 CONGAR, *Jalons*, 283 sl.

22 CONGAR, *Jalons*, 283: „Već je Benedikt XIV. govorio o suprinosenju („co-oblatio”) vjernika u misi. Poslije imamo veličanstvene tekstove Pija XI. i Pija XII. O Piju XII. ćemo domala govoriti. Vrijedi prenijeti ovamo tekst Pija XI. iz enciklike *Miserentissimus Redemptor* (od 8. V. 1928): „Stoga treba da se s ovom savršenom žrtvom sjedini žrtvovanje

U učiteljskim zahvatima u osvjetljenje suodnosa Crkve i euharistije, a napose općeg i ministerijalnog svećeništva nezaobilazno mjesto ima papa Pio XII. On nije osamljenik, on je provjeravatelj i ovjeravatelj velikih prouka i iskustava što ih je, po njegovim vlastitim riječima, Duh Sveti pokrenuo u Crkvi našega doba.²³ On je pak bio „budan čuvar” koji je imao uho da čuje što Duh poručuje Crkva-ma.²⁴ Njegove dvije enciklike, *Mystici Corporis Christi* i *Mediator Dei*, snažno su uvjetovale i opečatile rad Koncila. A u obima, osobito u *Mediator Dei* on se, rekli bismo, ex professo bavi tim pitanjem.²⁵

Čitamo u enciklici *O mističnom tijelu Kristovu*: „Krist Gospodin htio je da čudesno ono sjedinjenje, kojim se mi međusobno i sa svojom božanskom Glavom povezujemo, dođe do osobitog izražaja u euharistijskoj žrtvi. U toj žrtvi svećeni- ni – doslovno: služitelji svetinja – zastupaju ne samo našega Spasitelja nego i čitavo mistično Tijelo te pojedine vjernike. Stoga božanskoga Jaganjca, kojega samo svećenikove riječi čine nazočnim na oltaru (...) i sami vjernici po rukama istog svećenika prikazuju vječnome Ocu... A božanski Otkupitelj ... u ovoj 'čistoj žrtvi' prinosi nebeskom Ocu ne samo sebe kao Glavu Crkve nego u sebi prinosi i sve svoje mistične udove...”²⁶

Pio XII. još je jasniji i razgovjetniji u dužem tekstu u *Mediator Dei*, ali mi ćemo navesti samo ono najvažnije:²⁷ „Stavljajući božansku žrtvu na oltar, svećenik je prikazuje kao prinos Ocu (...). U ovome prinosu u užem smislu i vjernici na svoj način sudjeluju, i to s dvostrukog kraja: oni, naime, ne samo po svećenikovim ru-

služitelja i ostalih vjernika, da se i oni iskažu kao žive žrtve, svete i Bogu ugodne (Rim 12, 1)... I ovo otajstveno svećeništvo te sudjelovanje u zadaći zadovoljštine i žrtve ne izvršuju samo oni kojima se naš svećenik Isus Krist služi kao služiteljima („administris”)... nego i sav kršćanski puk što ga prvak apostolski s pravom zove „rod izabrani, kraljevsko svećen- stvo...” (1 Pet 2,9).

23 Pijo XII. je tu riječ izrekao na I. internacionalnom kongresu liturgičara u Asizu 1956. Anonimno je navodi koncilski dokument SC 43. Usp. SEPER F., *Radio poruka učesnicima liturgijsko-pastoralnog tečaja* (18. II. 1964), u zborniku *Liturgijska obnova zajednice*, Zagreb 1964, str. 10.

24 Usp. Otk 2,7.11.17.29; 3,6.13.22.

25 Obje su enciklike brzo izišle u hrvatskom prijevodu. Prvu je preveo tadašnji duhovnik bogoslovlje zagrebačke dr. Dragutin Nežić, a komentirao isusovac P. Gemmel: PIJO XII, *Enciklika o Kristovu mističnom tijelu*, Zagreb 1944. Drugu je, koliko sam čuo, preveo sinjski profesor o. dr. Stanko Petrov, a komentirao je o. dr. Martin Kirigin. Izašla je onih godina u *Vjesniku dakovačke biskupije* koji je teže dostupan. Nedavno su obje ponovno, ciklostilom, izdane u zborniku: *Svećenik jučer, danas i sutra*, izdalo Nadbiskupsko bogoslovno sjemenište, Zagreb 1978. Prva se enciklika tu nalazi kao dokument br. 3, a druga br. 3 – uvijek s novom paginacijom. Komentira ih CONGAR, *Jalons*, 283–287; ISTI, *L'„Eglise”... sujet integral*, 268–276.

26 Prijedov donosim prema: PIJO XII, *Enciklika o Kristovu mističnom tijelu*, Zagreb 1944, str. 96 (s malim prepravcima teksta prema izvorniku).

27 Bitni se tekst nalazi u DENZINGER-SCHONMETZER, *Enchiridion symbolorum...*, br. 3849–3853. Hrvatski tekst navodim (uz male prepravke) po izdanju iz 1978, str. 21.

kama nego na neki način i zajedno s njime prikazuju žrtvu; a tim sudjelovanjem i sam se prinos puka odnosi na liturgijsko bogoslužje.”

Zaređeni, služiteljski svećenik ima svakako nezaobilazno mjesto u svetom činu euharistije, ukoliko kao Kristov zastupnik – peronam Christi sustinet – izvršuje djelo Kristovo tj. „vrši vidljivi liturgijski čin što je posao jedino svećenika.” Tu on stoji u nezamjenjivu suodnosu s Kristom jedinim. No, Krist je suodnosan sa svom svojom Crkvom i sa svakim svojim udom te nju cijelu i svaki svoj ud sebi pridružuje u svom žrtvenom činu. Osim toga, i sam svećenik – osim što je suodnosan s Kristom, suodnosan je i sa svima nazočnima u euharistiji.²⁸

A vjernici opet „ne samo po svećenikovim rukama nego (...) i zajedno s njime prikazuju (tu) žrtvu.” No to nije sve, jer će malo dalje Papa reći: „A da prikazanje, kojim vjernici u ovoj žrtvi prikazuju Ocu (tu) božansku žrtvu, postigne svoj potpuni uspjeh, treba da oni još nešto dodaju, a to je da sami sebe na neki način žrtvuju.”

Pažljiv će čitatelj lako uočiti koliko je taj nauk Pija XII. oplodio daljnje razmišljanje Koncila te je – dobrano pojednostavnjen – ušao u općenitiji liturgijski, a napose ekleziološki sklop.

5. DRUGI VATIKANSKI KONCIL

Sve se to različitim pritocima slilo u nauk II. vatikanskog koncila. Nauk o euharistiji kao činu i Božjega naroda prisutan je u više koncilskih dokumenata, gdje je bio potreban i umjestan. Svakako spada u onaj nauk koji – po općoj nakani Koncila i njegova sazivatelja Ivana XXIII. – treba da postane svjesniji i djelotvorniji baš u naše vrijeme.

Dakako, i opet nismo u mogućnosti da potanko razlažemo odgovarajući koncilski nauk. Upozorit ćemo na uistinu magistralne i temeljne tekstove, uvijek svjesni da izdvojeni tekstovi imaju svoju snagu istom u svom naravnom sklopu.

Zbog dostojanstva na prvome mjestu treba konzultirati dogmatsku konstituciju o Crkvi *Lumen gentium* – *Svjetlo narodâ*. Kako dobro sažimlje *Uputa o štovanju euharistijskog misterija* u svom uvodu: „U konstituciji o Crkvi (Sabor) je izložio vrlo tijesnu povezanost između euharistije i misterija Crkve.”²⁹ Time je obnovio najdrevniju ekleziologiju Crkve koja je prvenstveno pod znakom euharistije.

Temeljni nauk iznesen je u II. poglavlju *O Božjem narodu*, i to u br. 10 pod naslovom *Opće svećeništvo vjernika* i br. 11 pod naslovom *Vršenje općeg svećeništva u sakramentima*.³⁰

---

28 Usp. *Enciklika o Kristovu mističnom tijelu*, str. 96: „Kod te žrtve svećenik zastupa ne samo našega Spasitelja, nego i čitavo mistično Tijelo te pojedine vjernike.”

29 Hrv. izdanje, KS, Zagreb 1980², *Dokumenti 59*, str. 5.

30 Podnaslovi nisu izvorni, pa nemaju dokazne snage, ali su pokazni. – Dokumente II. vatikanskog koncila donosimo u prijevodu u izdanju KS, ali ih ovdje-ondje privijamo izvorniku, radi veće dokaznosti. – Nerijetko upozoravamo i na dokumentaciju koncilskih nauka u bilješcima ispod teksta da se vidi nadovezanost Koncila na ranije učiteljstvo i na predaju.

Broj 10a ukratko ističe činjenicu i opseg općeg svećeništva vjernika. A u svom nastavku, isti br. 10b suodnosi oba svećeništva, opće i ministerijalno, s važnom napomenom da „jedno i drugo na svoj način imaju udio u jednom Kristovu svećeništvu.” Zatim nastavlja: „Ministerijalni svećenik svetom vlašću... izvršuje euharistijsku žrtvu u Kristovoj osobi (=zastupajući Kristovu osobu) i prinosi je u ime cijelog naroda; a vjernici snagom svoga kraljevskog svećeništva sudjeluju u prinošenju euharistije i vrše ga primajući sakramente, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočenjem svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavlju.”³¹

Broj 11: „Vjernici, po krštenju uključeni u Crkvu... imaju udio u euharistijskoj žrtvi (...) prinosе Bogu božansku žrtvu i sebe s njom.”³²

U III. poglavlju Koncil govori o hijerarhijskom uređenju Crkve, pa kada je riječ o svećeništvu, u br. 28 čitamo u isto vrijeme i o njihovoj specifičnoj službi kao i o suodnosu s udjelom vjernika u euharistiji: „(Prezbiteri) svoju svetu službu najviše vrše u euharistijskom bogoslužju ili sinaksi, gdje djeluju zastupajući Krista („in persona Christi”)... združuju molitve („vota”) vjernika sa žrtvom njihove Glave...”

Na istu se temu Koncil još jednom vraća u IV. poglavlju *O laicima*, gdje u br. 34 čitamo podnaslov *Svećenička služba laika* koji nas upućuje u čemu je „duhovno bogoslužje” njihova općeg svećeništva: „Sva njihova djela, molitve i apostolski pothvati, bračni i obiteljski život, svagdanji rad, odmor duha i tijela, ako se vrše u Duhu, dapače i tegobe života, ako se strpljivo podnose, postaju duhovne žrtve ugodne Bogu po Isusu Kristu (usp. 1 Pet 2,5) koje se u slavlju euharistije pobožno prinosе Ocu s prinosom Gospodinova tijela. Tako i laici, sveto radeći posvuda kao klanjaoci, sam svijet Bogu posvećuju.”

Euharistijska je ekleziologija konstitucije *Lumen gentium* vrlo jednostavna. Snagom krsta svi su vjernici također na svoj način dionici Kristova svećeništva. To se njihovo svećeništvo prvenstveno sastoji u duhovnom bogoštovlju (u smislu LG 10b i 34). Ali ono je usmjereno i u njihov udio u prinošenju euharistijske žrtve. U toj žrtvi sasvim specifično služenje imaju ministerijalni svećenici, ali nipošto odvojeno od Božjeg naroda, jer oni, osim što djeluju u prikazivanju te žrtve u ime Krista Isusa, djeluju i u ime naroda, Crkve, koja je pozvana da „prinosi Bogu božansku žrtvu i sebe s njom” (br. 11).

Isti će nauk doći do izražaja i u doktrinarnim poglavljima dekreta o službi i životu svećenika *Presbyterorum ordinis*. Naime, iako dekret izravno ima pred očima ministerijalno svećeništvo, nije moguće da se o njemu govori bez suodnosa s općim svećeništvom, s time da se oboje suodnosi s Kristom i njegovim svećeničkim pomazanjem Duhom (PO 2 početak).

Stoga se već pročelni broj 2, nakon uvoda, pod podnaslovom *Narav prezbitera* otvara okvirnom vizijom Mističnoga Tijela Krista koji „cijelo svoje mistično

---

31 Koncil se bilješkama uz LG 10 nadovezuje na *Mediator Dei* Pija XII. i na *Miserentissimus Redemptor* Pija XI. (naša bilj. 22). U tekstu su inače važne nijanse: vjernici u svetoj žrtvi pod jednim vidom *concurrunt-priteču-sudjeluju*, a pod drugim opet *exercent-vrše* svoje svećeništvo.

32 I tu nalazimo navod enciklike *Mediator Dei*.

Tijelo čini dionikom pomazanja Duha kojim je sam pomazan”. I kao što je naravno, na to se nadovezuje riječ o oba svećeništva. S jednog naslova, u njemu (u Kristu) svi vjernici sačinjavaju sveto i kraljevsko svećenstvo, po Isusu prinose duhovne žrtve Bogu...”, a s druge strane s drugoga: ”Isti je Gospodin (...) postavio neke da budu službenici te da u društvu vjernika posjeduju vlast reda da prikazuju žrtvu (...) te da za ljude javno obavljaju svećeničku službu u Kristovo ime...”

No ta prezbiterijska služba sva je usredotočena na Krista i na Crkvu, jer „prezbiterijskom službom duhovna žrtva vjernika dolazi do punine u sjedinjenju sa žrtvom Krista (...) i prikazuje se po rukama svećenika u ime cijele Crkve u euharistiji na nekrvan način i sakramentalno dok ne dođe sam Gospodin.”

U br. 5 Presbyterorum ordinis govori o *Prezbiterima kao službenicima sakramenta i euharistije*, te ponovno i ponovno suodnosi oba svećeništva, ministerijalno i opće. Ponajprije prezbiteri stoje u suodnosu sa samim Kristom, „da bi (...) u slavljenju otajstava kao službenici onoga koji u liturgiji za nas po svom Duhu neprestano vrši svećeničku službu” (PO 5a). Ali su i u suodnosu s nazočnim vjernicima. „Euharistijski sastanak središte je zajednice vjernika kojoj predstoji prezbiter. Ne ka stoga prezbiteri poučavaju vjernike da božansku žrtvu u žrtvi svete mise prikazuju Bogu Ocu i da s njom prinose i svoj život” (PO 5b). A malo ranije, u br. 5a, o svećeništvu vjernika stoji: „Oni su tako pozvani i potaknuti da zajedno s njim prikazuju sebe, svoje napore i sve stvorene stvari.” Početna riječ „oni”, u latinskom se nadovezuje na „ljude” koji su sudionici u euharistiji.

Dakako, najveće mnoštvo učiteljskih stavaka II. vatikanskog koncila o euharistiji – činu Crkve nalazimo u koncilskoj konstituciji o liturgiji *Sacrosanctum concilium*. Već smo u početku naveli tekst koji bi se mogao smatrati pročelnim a to je br. 26: „Liturgijski čini nisu privatni čini nego su *slavlje Crkve*... Stoga ti čini pripadaju čitavom tijelu Crkve te ga očituju i na nj se odnose, ali pojedine udove dosežu na različit način” itd.

Ipak, da bismo doživjeli tu najtješnju suodnosnost liturgije, napose euharistije i Crkve, potrebno je u jednom dahu pročitati uvodne stavove konstitucije o liturgiji.¹ Tu se sav „opus Dei” u liturgiji, a napose u euharistiji smješta u sveobuhvatni okvir cjelokupne djelatnosti Crkve, koja pak nije drugo no u povijest svijeta produženo djelo Boga Oca po Isusu Kristu u Duhu Svetom.³³

Bog je naumio „da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine” (1 Tim 2,4). To djelo ljudskog otkupljenja i savršene Božje proslave (...) izvršio je Krist Gospo-

---

33 Mislimo poglavito na SC 2–14, ili uže SC 5–7. O tom je u nas prvi pisao mons. A. Pichler, biskup banjalučki: *Uvod u prva dva dijela prvog poglavlja liturgijske konstitucije*, u zborniku *Liturgijska obnova zajednice*, Zagreb 1964, str. 25–36. DUDA B., *De praesentia Domini in communitate cultus*, u *Acta Congressus internationalis de Theologia Concilii Vaticani II*, Roma 1968, str. 283–294, osobito str. 283: „Svi se ovi dokumenti otvaraju vizijom misterija Crkve u misteriju Trojstva... A u toj je viziji uvijek nekako obuhvaćen i kult Crkve. Sav se proces spasovske ekonomije tu prikazuje ukoliko odvija Očev naum. Taj naum proistječe iz izvorne ljubavi ili darežljivosti Boga Oca (AG 2) a provodi se u djelo božanskim poslanjima... te na neki način završuje u Crkvi, ukoliko se u njoj ovjekovječuje i misija Sina i misija Duha Svetoga... A najveće očitovanje Crkve biva kada se skuplja na bogoštvlje gdje se nalazi i živi posadašnji misterij Krista i povijesti spasenja” (AG 16).

din (SC 5). Krist, sam Božji poslanik, poslao je apostole da propovijedaju evanđelje koje se poglavito sastoji u tom „da nas je Sin Božji smrću svojom i uskrsnućem oslobodio od vlasti sotonine i od smrti te nas prinio u kraljevstvo Očevo”. No, poslao ih je ne samo da propovijedaju nego i „da to naviještano djelo spasenja i izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega se kreće sav liturgijski život” (SC 6).

To je poglaviti razlog zašto „Crkva nikada nije propustila sastajati se na slavlje vazmenog otajstva” (SC 6), poglavito na euharistiju, jer se u njoj „uprisutnjuje pobjeda i slavodobiće njegove smrti” itd.

Istina, „sveta liturgija ne iscrpljuje svu djelatnost Crkve” (SC 9), ali je ona ipak „vrhunac kojemu teži djelatnost Crkve, a ujedno izvor iz kojega proistječe sva njezina snaga” (SC 10).

Cjelokupna pak djelatnost Crkve, zajedno s liturgijom, može se sažeti u dvije riječi: proslava Boga i spas i posvećenje ljudi (SC 7b; usp. SC 6, 10 i dr).³⁴

U tom djelu – prvenstveno svojem – „Krist sebi pridružuje Crkvu” (SC 7b) i u njoj je „uvijek prisutan”, naročito u liturgijskim činima” (SC 7a). Stoga, „svako je liturgijsko slavlje”, napose euharistija, „djelo Krista Svećenika i (svega) njegova tijela, Crkve”, pa se s tim djelom, „s obzirom na isti naslov i isti stupanj, po djelotvornosti ne može izjednačiti ni jedan drugi čin Crkve” (SC 7d).

Iz tako sročena shvaćanja Božjega djela i djela Crkve što se izvršuje u liturgiji sada još jasnije proistječe spomenuti br. 26 konstitucije o liturgiji: „*Liturgijski čini* nisu privatni čini; oni su *slavlje Crkve* (...) stoga ti čini *pripadaju čitavom tijelu Crkve* te ga očituju i na nj se odnose”, iako „pojedine njegove udove dosežu na različit način...”

Izostavljamo druge, ne manje važne i značajne stavke, ali ističemo još samo br. 48 iz konstitucije o liturgiji. On je sastavljen s velikom pažnjom. Značajan je i podnaslov toga broja, koji, istina, ne stoji u službenom tekstu ali je pokazan, a glasi: „Misa je čin vjernika”. U samom pak tekstu Koncil u glavnim crtama zacrtava u čemu je taj „čin” cijele Crkve, osobito vjernika okupljenih na euharistiju:

„Crkva svom brigom nastoji da vjernici ne bi prisustvovali tom otajstvu vjere kao tuđinci ili nijemi gledaoci, nego (...) da svjesno, pobožno i djelatno sudjeluju u svetom činu”, poimence:

- „da se daju poučiti Božjom riječi”
- „krijepe blagovanjem Gospodnjega tijela”
- „hvale daju Bogu”
- „prikazuju neokaljanu žrtvu ne samo po rukama svećenika, nego zajedno s njim”
- „i tako se uče prinostiti (za žrtvu) sami sebe...”

---

34 U ovom je stavku na svu liturgiju primijenjena intuicija sv. Tome: „In usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus et sanctificatio hominis; quorum primum pertinet ad hominem in comparatione ad Deum, secundum autem pertinet ad Deum per comparationem ad hominem”: S. Th., IIIa, q. 60, a. 5; v. CONGAR, *Jalons*, 274, bilj. 307.

Nauk koncila našao je svoj instruktivan izraz u Općoj uredbi Rimskog misala Pavla VI. Ona nema nove doktrinarne vrijednosti, osim one što se ukorjenjuje u dosadašnjoj nauci Crkve, naročito izražene na II. vaticanskom koncilu. No njezina je katehetska vrijednost velika, jer crkvenu nauku, izraženu u drugim suvislostima, sročuje u vrlo usredotočenu euharistijsku inicijaciju, značajnu baš za suvremeni obnovni čas Crkve. No koliko god je taj izvrstan katehetski i općenito pastoralni tekst vrlo dostupan, svaki dan je pred nama na oltaru, toliko je baš i nepoznat. Ako ga i poznajemo, to je možda više u njegovim obrednim napucima, a manje po njegovim stavovskim vrednovanjima mise i njezinih dijelova.

Samo ćemo panoramski navesti najvažnije točke te Opće uredbi Rimskog misala Pavla VI.³⁵

Pročelni se tekst nalazi u br. 1 glave prve: „Misno slavlje kao *djelo Krista i hijerarhijski uređenog Božjega naroda* središte je svega kršćanskog života...”³⁶

Br. 4. I kad vjernici nisu nazočni, „euharistijsko slavlje... uvijek je *djelo Krista i Crkve* u kojemu svećenik uvijek djeluje na spas naroda.”³⁷

Br. 7 daje nam svojevrsnu definiciju mise: „*U misi* ili večeri Gospodnjoj *narod se Božji sazivlje zajedno* – pod predsjedanjem svećenika koji zastupa Kristovu osobu – na proslavu Gospodnjega spomen-čina ili euharistijske žrtve.”³⁸ Stoga za taj mjesni sastanak svete Crkve eminentno važi Kristovo obećanje: „Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima” (Mt 18,20).”

Br. 14: „Misno slavlje po naravi ima 'zajedničarski' značaj.”³⁹

Br. 45: „U sveopćoj ili vjerničkoj molitvi *narod izvršuje svoju svećeničku ulogu* pa moli za sve ljude.”

Br. 54. U samoj euharistijskoj molitvi (tj. kanonu), koja je „središte i vrhunac slavlja”, svećeniku doduše pripada specifično mjesto, ali nipošto odvojeno od Božjega naroda. Jer, „svećenik poziva narod ... i pridružuje ga sebi u molitvi koju upravlja Bogu Ocu po Isusu Kristu u ime cijele zajednice. Smisao je te molitve da se sav zbor vjernika sjedini s Kristom u ispovijedanju divnih djela Božjih i u *prinosu žrtve*.”⁴⁰

Treća glava Uredbe nosi naslov *Dužnosti i službe u misi*, a otvara se općim načelom: „U skupu što se sabere na misu *svatko ima pravo i dužnost da sudjeluje*

35 Tekstove ćemo još više pristoniti na izvorni latinski tekst, a zbog važne učiteljske dokumentacije u bilješkama ćemo navesti na koje se koncilске tekstove Uredba poziva.

36 SC 41; LG 11; PO 2, 5, 6; CD 30; UR 15; *Uputa o štovanju euharistijskog misterija*, hrv. izdanje, KS, *Dokumenti 59*, naročito str. 7 (cd) i 9–11.

37 PO 13.

38 PO 5; SC 33.

39 SC 26 i 27; *Uputa o štovanju...*, str. 6–7.

40 Za ovaj tekst Uredba ne navodi dokumentacije, ali je očito da se tekst nadahnjuje poznatim stavicima iz enciklika Pija XII. *Mystici Corporis Christi* i *Mediator Dei*.

na onaj način koji odgovara njegovu redu i službi... Neka i u samom odvijanju obreda dođe do izražaja kako je Crkva sastavljena od različitih redova i službi.”⁴¹

Br. 60. Uredba ističe specifičnost euharistijske službe prezbiterâ, pa dakako i biskupâ, ali i opet ističe suodnosnost te službe s Božjim narodom: „I prezbiter, koji je u društvu vjernika svetim redom opunomoćen da u prinošenju žrtve zastupa Kristovu osobu, baš stoga predstoji sabranom skupu, predvodi njegovu molitvu ... te sebi pridružuje narod u prinošenju žrtve po Kristu u Duhu Svetom Ocu...”⁴²

Brojevi 62–64 poimence ističu „službu i zadaću Božjega naroda” u euharistiji. Stoga u početnom br. 62 stoji: „Vjernici u euharistijskom slavlju sačinjavaju sveti puk, stečeni narod, *kraljevsko svećenstvo*, da zahvaljuju Bogu *te, ne samo po svećeničkim rukama, nego i zajedno s njim* prikazuju neokaljanu žrtvu, učeći (s njome) prikazivati i sami sebe.”

I sada tekst (br. 62c) naznačuje u glavnim crtama u čemu se sastoji taj vjernički „čin” u euharistiji: Oni naime „tvore jedno tijelo” time što

- „slušaju Božju riječ”
- „sudjeluju u molitvi i pjevanju”
- „a naročito zajedničkim prinosom žrtve”
- „i zajedničkim sudjelovanjem u stolu Gospodnjemu.”⁴³

Br. 75 ističe značenje svakog vjerničkoga zbora skupljena na euharistiju: „Neka svi uvelike cijene misu koja se slavi *sa* (bolje nego u službenom prijevodu: *u*) nekom zajednicom, naročito župskom, jer ta zajednica u određenom vremenu i prostoru – posebno kad je okupljena na zajedničko nedjeljno slavlje – predstavlja sveopću Crkvu.”⁴⁴

Br. 153 govori o koncelebraciji te njezinu vrijednost vidi u tom što se „koncelebracijom zgodno očituje *jedinstvo svećeništva i žrtve te svekolikog Božjeg naroda.*”

Sav ovaj vrijedan tekst, tako izvršno sročén, osim neposredne uputne vrijednosti ima i osobitu pastoralnu vrijednost. I to baš u vezi s udjelom puka u euharistiji, na što Božji narod ima „pravo i dužnost”.⁴⁵ Sve bi to trebalo mnogo snažnije odrediti i pokrenuti našu pastoralnu djelatnost i domišljatost, kako bi sve naše mise uistinu izgledale – ne, ne samo izgledale nego i bile: „čin” ili „djelo” i ne samo klera – „misnika” nego i svega misničkog Božjega naroda.

41 Br. 58 = SC 14 i 26.

42 I opet, tekst je bez dokumentacije. No i tu se naslanja na *Mediator Dei* (v. našu bilj. 24–29). Suodnos „služnog svećeništva i općega” dotiče i sam *Uvod te Opće uredbe Rimskog misala Pavla VI.* (hrvatsko izdanje, Zagreb 1980², str. 11). Br. 4 razlaže „narav služnog svećeništva koje je vlastito prezbiteru što u osobi Krista prinosi žrtvu i predsjedka skupu svetog naroda.” No to je „služno” svećeništvo suodnosno s općim. Br. 5 prosljeđuje: „No, narav ovog služnog svećeništva ukazuje i na jedno drugo svećeništvo koje je od velikog značenja. To je kraljevsko svećeništvo svih vjernika, čija se duhovna žrtva izvršuje službom prezbitera u jedinstvu sa žrtvom Krista, jedinoga posrednika.” Tu se u bilj. 9 navodi PO 2.

43 SC 48; *Uputa o štovanju*, str. 10–11; *Opća uredba, Uvod*, br. 5a.

44 SC 41.

45 Usp. SC 14a i 26; *Opća uredba*, br. 58.

U kratkom dosada, ali vrlo plodnom pontifikatu Ivan Pavao II. izdao je već dva dokumenta o euharistiji. Prvi je dokument, istina, samo dio njegove nastupne enciklike *Redemptor hominis*, u kojoj najavljuje neke odrednice svoje pastirske i učiteljske brige. Tu u br. 20 dotiče temu: *Euharistija i pokora* i već nekako naviješta temu: *Euharistija i Crkva* koja će doći do izražaja u drugom dokumentu, za Veliki četvrtak 1980., *Coenae Dominicae*. To je apostolsko pismo upravljeno „svim biskupima Crkve” i svećenicima, jer „na neki način postojimo *od nje i za nju*, postojimo i posebnim smo zadaćama zaduženi *za nju*.” No Papa u tom sklopu ne propušta naglasiti: „Ipak je euharistija nama povjerena *za druge*”, jer je to veliko otajstvo vjere „također dano svemu Božjem narodu, svim Kristovim vjernicima.”

Odatle u pismu *Coenae Dominicae* poseban odlomak pod naslovom *Euharistija i Crkva*. Tu se nalazi pročelni tekst, tako važan za naše razmišljanje: „Zahvaljujući Saboru, iznova smo postali življe svjesni ove istine: kao što Crkva *čini* euharistiju, tako euharistija *čini* Crkvu.” Vrlo je vrijedna Papina dokumentacija toga stavka. Pošto se pozvao na svoju encikliku *Redemptor hominis*, pa na koncilsku konstituciju *Lumen gentium* (br. 11) i na neke dokumente Pavla VI, Papa prokazuje pravi izvor te tako izvršno sročene rečenice. Ona se po prvi put pojavljuje kod H. De Lubaca, u njegovoj *Meditation sur l’Eglise*, Paris 1953, 129–137, a naročito je uočljiva u kazalu knjige.

U istom je stavku važno kako papa Ivan Pavao II. povezuje sam nastanak Crkve s euharistijom posljednje večere i kako Crkva, dosljedno, uvijek iznova nastaje iz obnavljanja te svete večere: „Crkva je osnovana kao nova zajednica Božjega naroda, sazdana u apostolskoj zajednici one Dvanaestorice koji su na posljednjoj večeri postali dionici Tijela i Krvi Gospodnje pod prilikama kruha i vina (...) Izvršujući njegovu zapovijed, oni su po prvi put ušli u sakramentalno zajedništvo sa Sinom Božjim, zajedništvo koje je zalag vječnoga života. Od toga časa pa do kraja vremena Crkva se izgrađuje istim zajedništvom sa Božjim Sinom koje je zalag vječnog Uskrsa” (*Coenae Dominicae*, br. 2, hrv. prijevod, KS, *Dokumenti* 58, str. 10).

Iz te životne spoznaje o bivstvenoj povezanosti Crkve i euharistije Papa u pismu izvodi nekoliko vrlo egzistencijalnih zaključaka o značenju euharistije za kršćanski život: Euharistija i ljubav – ... i bližnji – ... i život.

Kada u susljednom članku, u predavanju na Teološko-pastoralnom tjednu, budemo ukazivali na pojedine oblike „čina” Božjega naroda u euharistiji, ponovno ćemo se navraćati na ove kratke ali poučne stranice Papina pisma *Coenae Dominicae* – *Gospodnja večera*.

RIASUNTO

Eucharistia – actio populi Dei (Conspectus historicus)

Auctor primam partem – historicam – suae elucubrationis, quam in proxima Hebdomada theologico-pastorali relaturus est, in hoc numero nostrae ephemeridis palam facit; cui altera pars, magis synthetica, in proximo numero sequitur. Hic succinte exhibet quomodo fides de participatione populi Dei in Missae mysterio inde a Novo Testamento, per Traditionem (Patres, liturgia) perque Ecclesiae magisterium (Tridentinum, Pius XII) viam sibi sternit. Quam semper penitioem conscientiam Ecclesiae de hac actione populi Dei in Eucharistia documenta Concilii Vaticani II. clarissime manifestant. Quae omnia in Institutione generali Missalis Romani Papae Pauli VI. quodammodo syntetice exponuntur. Perscrutatio huius facti tamen non terminatur, verum etiam in Magisterio Papae Joannis Pauli II. locum invenit.